

АЛЬТЕРНАТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПЛАНІВ РАХУНКІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ МАЛИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Анотація. Розглянуто відображення активів, власного капіталу, зобов'язань та господарських операцій малого підприємства в журналі обліку з використанням різних варіантів Планів рахунків бухгалтерського обліку та надано практичні рекомендації щодо їх застосування.

Аннотация. Рассмотрено отображение активов, собственного капитала, обязательств и хозяйственных операций малого предприятия в журнале учета с использованием различных вариантов Планов счетов бухгалтерского учета и предоставлены практические рекомендации по их применению.

Annotation. The reflection of assets, equity, liabilities and business operations of small businesses in the ledger using different options of the Charts of accounts was studied and practical recommendations on their use were provided.

Ключові слова: мале підприємство, План рахунків, форма обліку, облікова політика.

Малий бізнес є невід'ємною рисою будь-якої ринкової господарської системи, без чого така економіка і суспільство в цілому не можуть не тільки розвиватися, але й існувати. Капітал великих підприємств, безумовно, визначає рівень науково-технічного і виробничого потенціалу, але основою розвитку країн із ринковою економікою є мале підприємництво як найбільш масова, динамічна та гнучка форма господарювання. Саме в секторі малого підприємництва створюється й функціонує чимала маса національних ресурсів, яка є живильним середовищем для середнього та великого підприємництва.

Розвиток малого бізнесу потребує своєчасного та ефективного прийняття управлінських рішень, інформаційною базою для яких є дані бухгалтерського обліку. Тому актуальним питанням для суб'єктів малих підприємств – юридичних осіб – є правильне групування інформації в системі бухгалтерського обліку.

Значний внесок у розвиток теоретичних і практичних аспектів ведення бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу зробили такі провідні вчені-економісти, як: Бутинець Ф. Ф., Голов С. Ф., Грабова Н. М., Завгородній В. П. Крім того, в останній час питання формування облікової політики та обліку діяльності малих підприємств розглядалися у роботах таких науковців, як: Матвій М. Я., Матейко С. В., Михайлов М. Г., Новодворський В. Д., Полятикіна Л. І., Сабанін Р. Л., Славкова О. П., Хомин П. Я. Але враховуючи ґрунтовні теоретичні та практичні розробки цих питань, автор вважає за доцільне розгляд ведення бухгалтерського обліку на малих підприємствах за альтернативними варіантами.

Метою даної статті є дослідження існуючих варіантів Планів рахунків бухгалтерського обліку для відображення активів, власного капіталу, зобов'язань і господарських операцій малого підприємства та надання практичних рекомендацій щодо їх застосування.

Згідно із Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [1] статтю 8 пунктом 2, "питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника (власників) або уповноваженого органу (посадової особи) відповідно до законодавства та установчих документів". Отже, підприємства самостійно створюють систему бухгалтерського обліку, яка включає: визначення облікової політики підприємства; обрання форми бухгалтерського обліку як певної системи реєстрів обліку, порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації в них із дотриманням єдиних засад, встановлених Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність України", та з урахуванням особливостей своєї діяльності й технології обробки облікових даних; розробку системи і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності і контролю господарських операцій, визначення права працівників на підписання бухгалтерських документів; затвердження правил документообороту й технології обробки облікової інформації, додаткової системи рахунків і реєстрів аналітичного обліку; може виділяти на окремий баланс філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи, які зобов'язані вести бухгалтерський облік, з наступним включенням їх показників до фінансової звітності підприємства.

У свою чергу, згідно з вищезгаданим Законом [1], облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності. Слід розглянути застосування на малих підприємствах такого елемента методу групування, як рахунки бухгалтерського обліку. Оскільки малі підприємства характеризуються незначною чисельністю працівників (середньооблікова чисельність за рік до 50 осіб) та невеликими обсягами товарообороту (до сімдесяти млн грн за рік), це певним чином зумовлює формування діючого плану рахунків бухгалтерського обліку для відображення активів, капіталу, зобов'язань та господарських

Відповідно, малі підприємства можуть застосовувати такі варіанти Плану рахунків бухгалтерського обліку:

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій, затверджений Наказом МФУ № 291 від 30.11.1999 р. [2] (далі – загальний План рахунків) із використання рахунків класу 8 для обліку витрат діяльності;

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій, затверджений Наказом МФУ № 291 від 30.11.1999 р. [2] (загальний План рахунків) із використання рахунків класу 9 для обліку витрат діяльності;

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва, затверджений Наказом МФУ від 19.04.2001 р. за № 186 [3] (далі – спрощений План рахунків).

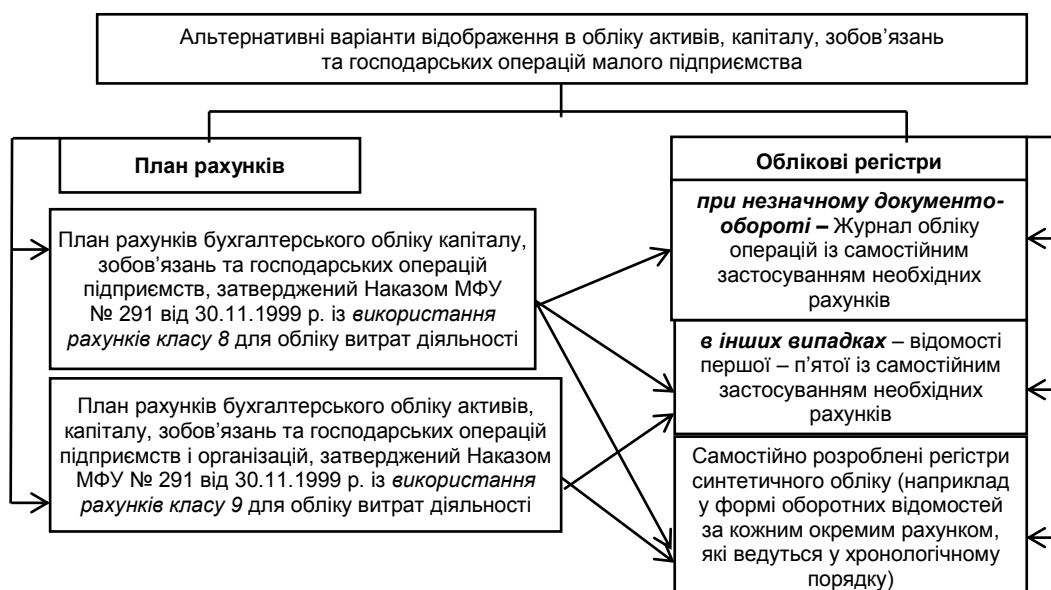
Отже, для малих підприємств Інструкцією [2] щодо застосування загального Плану рахунків передбачено деяке спрощення бухгалтерського обліку. Так, усі малі підприємства можуть не використовувати рахунки класу 9 "Витрати діяльності", а вести облік витрат у розрізі економічних елементів, для чого призначено рахунки класу 8 "Витрати за елементами".

Наказом МФУ від 19.04.2001 р. за № 186 затверджено План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва [3], так званий спрощений План рахунків. Спрощений План рахунків носить рекомендаційний характер, тобто суб'єкти малого підприємництва – юридичні особи – можуть застосовувати загальний План рахунків. Таке рішення приймається власником малого підприємства або уповноваженою ним особою самостійно. На відміну від загального Плану рахунків, у спрощеному Плані рахунків передбачено тільки синтетичні рахунки першого порядку, кількість яких дорівнює двадцяти п'яти. При цьому облік і узагальнення інформації про позабалансові активи та зобов'язання ведеться підприємствами з використанням позабалансових рахунків класу 0 "Позабалансові рахунки", передбачених загальним Планом рахунків. Незважаючи на те, що відповідно до спрощеного Плану рахунків кількість синтетичних рахунків скорочено до двадцяти п'яти, виникає потреба у відкритті ряду субрахунків за окремими синтетичними рахунками. Це зумовлено необхідністю деталізації інформації про доходи (за видами діяльності) та витрати (за елементами) для подальшого складання фінансової звітності суб'єкта малого підприємництва.

Крім того, рекомендаційний характер мають спрощена та проста форми ведення бухгалтерського обліку для малих підприємств, які передбачені Методичними рекомендаціями із застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами [3]. Спрощена форма бухгалтерського обліку передбачає узагальнення інформації про господарські операції у Відомостях з № 1-й по № 5-й, де узагальнюючим реєстром є оборотно-сальдова відомість.

Проста форма передбачає використання Журналу обліку господарських операцій. Обидві рекомендовані форми ведення бухгалтерського обліку для підприємств малого бізнесу призначені для ведення обліку господарської діяльності малого підприємства з використанням спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку. Тобто для підприємств, що використовують загальний План рахунків бухгалтерського обліку, ці форми обліку взагалі є непридатними.

При умові ведення бухгалтерського обліку без використання спеціалізованих комп'ютерних програм автор пропонує використання таких варіантів облікових реєстрів для малих підприємств: при незначному документообороті – Журнал обліку господарських операцій із самостійним застосуванням необхідних рахунків (доцільним є використання загального Плану рахунків із відображенням витрат на рахунках класу 8 "Витрати за елементами"); в інших випадках – відомості першої – п'ятої із самостійним застосуванням необхідних рахунків (можливо використання загального Плану рахунків із відображенням витрат на рахунках як класу 8 "Витрати за елементами" так і класу 9 "Витрати діяльності"). Враховуючи, що вищезгадані реєстри є нескладними за змістом та невеликими за обсягом, доцільним буде створення їх у режимі Excel, що значно спростить проведення арифметичних підрахунків. Крім того, підприємства можуть самостійно розробити реєстри синтетичного обліку, наприклад, у формі оборотних відомостей за кожним окремим рахунком, які ведуться у хронологічному порядку. Детальне відображення альтернативних варіантів в обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій наведено на рисунку [4].

**Рис. Альтернативні варіанти відображення в обліку активів, капіталу,
зобов'язань та господарських операцій малого підприємства**

Отже, на підставі зазначеного, автором зроблено висновок, що розробка Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва є невиправданою, оскільки не задовольняє певною мірою вимоги користувачів бухгалтерської інформації в частині складання звітності та прийняття управлінських рішень.

Доцільною є розробка діючого плану рахунків на основі затвердженого Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій для кожного підприємства окремо з урахуванням особливостей його діяльності [2].

Наук. керівн. Серікова Т. М.

Література: 1. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні (зі змінами і доповненнями) : Закон України № 996-ХІУ від 16.07.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженого Наказом МФУ від 30.11.1999 р. № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 3. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва, затверджений Наказом МФУ від 19.04.2001 р. за № 186 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 4. Ткаченко Н.М. Теоретико-методологічні проблеми формування бухгалтерського фінансового обліку : монографія / Н. М. Ткаченко. – К. : А.С.К., 2001. – 348 с.